

VALTIONEUVOSTON PERUS- JA IHMISOIKEUSYHTEYSHENKILÖIDEN VERKOSTO

Aika	29.8.2019 klo 13.30 – 15.30
Paikka	oikeusministeriö, Eteläesplanadi 10, neuvotteluhuone Julkisuus
Osallistujat	Johanna Suurpää, OM, pj Tarja Kangaskorte, UM Krista Oinonen, UM Ville Koponen, YM Päivi Kantanen, TEM Satu Heikkinen, OKM Tapio Puurunen, SM Mikael Åkermarck, LVM Ilkka Ojala, PLM Riitta-Maija Jouttimäki, STM Pentti Lähteenoja, MMM Riitta Länsisyrjä, EOA Minna Ruuskanen, OKV Susan Villa, Ihmisoikeuskeskus Kaisa Tiusanen, OM, sihteeri Hanna Rönty, OM Valpuri Tarkka, OM

1 Kokouksen avaus

- Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 13.35

2 Edellisen kokouksen pöytäkirja

- Edellisen kokouksen pöytäkirja hyväksyttiin.

3 Perus- ja ihmisoikeudet hallitusohjelmassa: tour de table ministeriöiden hankkeista

- Todettiin, että hallitusohjelmassa on paljon perus- ja ihmisoikeuksien kannalta relevantteja kirjauksia, mm. toimintaohjelmia. Lisäksi hallitusohjelmassa on mukana useiden uusien PIO-relevanttien elinten perustaminen, kuten vanhusasiavaltuutettu, naisiin kohdistuvan väkivallan raportoija sekä viittomakielisten sovintokomissio. Käytiin kierros pöydän ympäri ministeriöiden keskeisimmistä PIO-relevantteista hallitusohjelmahankkeista.

- OM:n osalta mukana ovat mm. kolmas kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma, demokratiaa koskevat hankkeet, kansalliskielistrategia ja kielipoliittinen ohjelma, Ahvenanmaa-asiat, rasismin ja syrjinnän vastainen toimintaohjelma sekä hyvien väestösuhteiden toimintaohjelma, naiseen kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma sekä saamelaisasioiden osalta mm. saamelaiskäräjälain uudistus, totuus- ja sovintokomissio sekä ILO169-sopimuksen ratifiointin edellytysten selvittäminen.
- UM:n osalta tärkeitä ovat ihmisoikeusperustainen ulkopoliittikka, ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko, Afrikka-strategia, kansallinen nuoret rauha ja turvallisuus -toimintaohjelma sekä kansainvälisten ihmisoikeussopimusten implementoinnin ja valvonnan edistäminen, ml. Istanbulin sopimus. Ihmisoikeusselonteosta keskustellaan vielä.
- YM:n osalta keskeisiä kirjauksia ovat asunnottomuuden ehkäisy ja toimintaohjelma, valtion tukema kohtuuhintainen asuntotuotanto, maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistus sekä ympäristövahinkojen toissijaisten vastuujärjestelmien kehittäminen.
- TEM nosti esiin työllisyyskysymykset, osaavan työvoiman, syrjinnän ehkäisyn työelämässä, osatyökykyisten, vammaisten ja maahanmuuttajien aseman edistämisen sekä ILO-asiat.
- SM:n koko toiminta on PIO-herkkää ja lähes kaikkeen esim. poliisin toimintaan liittyy PIO-näkökulma. Hallitusohjelmassa ovat mm. ns. putkalain uudistaminen, pelastuslain uudistaminen sekä perheenyhdistämisen edellytysten muuttaminen.
- LVM:n hankkeista relevantteja ovat mm. liikenneverkon kehittäminen ja valtakunnallinen liikennejärjestelmä, sähköisen viestintäpalvelulain muutos sekä kyberturvallisuusstrategia.
- PLM:n kannalta aihepiiriin liittyvät mm. asevelvollisuuden kehittäminen, naisten vapaaehtoisen palveluksen suorittamisen edellytysten parantaminen, kyberturvallisuus sekä selonteko tiedustelulaeista.
- STM:n hallinnonalalla merkittäviä hankkeita tulevat olemaan tälläkin hallituskaudella sote- ja sotu-uudistukset, vammaispalvelulain uudistus, itsemääräämisoikeuslaki. Mukana on myös kehittämisohjelma tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskuksista sekä henkilökohtaisen budjetoinnin kokeilu. Myös translain uudistus on mukana hallitusohjelmassa.
- MMM:n kannalta keskeistä on ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen, luonnonvarojen tasapainoinen käyttö, tutkimukseen panostaminen, maatalouden kannattavuuden parantaminen sekä luontomatkailun harjoittamisen edellytysten parantaminen.
- OKM:n hallinnonalalta on mukana erittäin paljon toimia, mm. koulutus- ja osaamistason nostaminen, oppimiseröjen kaventaminen, tasa-arvon lisääminen, koulutuspoliittinen selonteko, perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelma, matalan kynnyksen palveluiden vahvistaminen, subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden palautus, kulttuurin saavutettavuus, harrastamismahdollisuudet sekä liikunnallisen kokonaisaktiivisuuden nostaminen.
- VM toimitti kommenttinsa sähköpostitse ennen kokousta. VM:n osalta keskeisiä ovat digitaaliin palveluihin liittyvät näkökohdat ja kansalaisten yhdenvertaisuus, tekoälyn hyödyntämiseen liittyvät eettiset kysymykset, sähköiseen tunnistautumiseen liittyvät kysymykset, digitaalisten palveluiden saavutettavuus sekä avoimen hallinnon IV toimintaohjelma.
- Oikeuskanslerinvirasto nosti esiin erityisesti hallitusohjelman kirjaukset naiseen kohdistuvasta väkivallasta, ilmastonmuutoksesta ja kestävästä kehityksestä, digitalisaation sekä palveluiden

saatavuuden. Myös oikeusasiamiehen kannalta tärkeitä ovat digitalisaatio, mm. tekoälyn soveltaminen päätöksentekoon, sekä verotuskysymykset. Ihmisoikeuskeskus nosti esiin erityisesti vammaisten henkilöiden ja vanhusten näkyvän sijan hallitusohjelmassa.

- Todettiin, että eri ministeriöiden hallinnonaloilla on runsaasti hankkeita ja niiden seuranta PIO-verkoston puitteissa tulee olemaan haastavaa. Puheenjohtaja totesi, että verkosto voisi mahdollisesti ottaa erityisseurantaan toimintaohjelmien valmistelun.

4 Kolmas kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma: sisältö, aikataulu ja verkoston rooli

- Kolmas kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma on tarkoitus toteuttaa uudella tavalla edellisiin toimintaohjelmiin nähden. Toimintaohjelmat ovat hyvä toimintamalli. Eduskunta on edellyttänyt PIO-toimintaohjelman laatimista joka hallituskaudella, ja toukokuun PIO-verkoston kokouksessa kannatettiin uuden toimintaohjelman tekemistä ja mallin kehittämistä.
- Hallitusohjelmakirjaus on varsin avoin. OM:n esityksenä on keskittyä kolmannessa PIO-toimintaohjelmassa indikaattoreihin ja systemaattisen seurannan kehittämiseen. PIO-verkoston seuraavaan kokoukseen on tarkoitus tuoda esitys siitä, miten ohjelman valmistelu käynnistetään. Toimintaohjelmalle on budjetoitu 100 000 e/vuosi. Tarkoitus on, että PIO-verkosto toimii toimintaohjelman ohjausryhmänä.
- Esiteltiin OM:n laatima taustamuistio perus- ja ihmisoikeusindikaattoreista. Todettiin, että indikaattoreiden tekeminen ja valikoiminen on työläs prosessi, ja laajapohjainen valmistelu on tarpeen.
- Esitettyä painopistettä ja lähestymistapaa pidettiin perusteltuna. Todettiin, että hallitusohjelmassa itsessään on paljon sen tyyppisiä hankkeita (mm. muita ohjelmia), jotka ovat olleet osana aikaisempia PIO-toimintaohjelmia, joten indikaattoreihin keskittyminen on perusteltua.
- Olemassa olevan tietopohjan kartoittaminen ja hyödyntäminen on tärkeää, sillä Suomessa on jo kehitetty jonkin verran indikaattorikehikkoja eri aloilla. Esitettiin, että jokainen ministeriö voisi käydä läpi oman hallinnonalansa perus- ja ihmisoikeuksien kannalta relevantit indikaattorihankkeet.

5 Päivitys EU-puheenjohtajuuskaudesta

- OM ja UM antoivat päivityksen EU-puheenjohtajuuskauden hankkeista.
- Käynnissä on EU:n perusoikeuskirjan 10-vuotisjuhluvuosi. Neuvoston perusoikeustyöryhmässä käytiin heinäkuussa keskustelu perusoikeuskirjan toimeenpanosta kansallisella tasolla. Seuraavassa työryhmän kokouksessa syyskuussa käsitellään Suomen laatimaa luonnosta päätelmiksi perusoikeuskirjan toimeenpanosta. Päätelmät on määrä hyväksyä oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa lokakuussa. Marraskuussa Suomi, komissio ja EU:n perusoikeusvirasto järjestävät Brysselissä konferenssin perusoikeuskirjan juhluvuoden kunniaksi. Syyskuussa Helsingissä järjestetään konferenssi demokratiasta, oikeusvaltioperiaatteesta ja perusoikeuksista.
- Ulkosuhteissa työryhmien vetovastuu on EU:n ulkosuhdehallinnolla, mutta puheenjohtajuutta hyödynnetään järjestämällä tapahtumia ja tilaisuuksia. Tärkein näistä on epävirallinen ulkoministerikokous Helsingissä elokuun lopussa, jonka yhteydessä järjestetään ministereille

lounas ihmisoikeuspuolustajista. Lokakuun lopulla Helsingissä järjestetään epävirallinen ihmisoikeustyöryhmän (COHOM) kokous, jonka aiheena ovat ihmisoikeuspuolustajat sekä yritysten ihmisoikeusvastuu. Jälkimmäisestä aiheesta järjestetään iso tapahtuma Brysselissä joulukuussa.

- EU:n liittyminen Euroopan ihmisoikeussopimukseen näyttää etenevän ja käynnissä on positiivinen vaihe. Istanbulin sopimuksen osalta tilanne on hankalampi. Euroopan parlamentti on tehnyt EU-tuomioistuimelle lausuntopyynnön aiheesta.

6 Ajankohtaiset YK- ja EN-asiat

- Suomen hallitusta vastaan on vireillä yhteensä 24 valitusta EIT:ssä, sosiaalisten oikeuksien komiteassa sekä YK:ssa. Syksyllä on odotettavissa useampia ratkaisuja etenkin YK:sta.
- GREVION suositukset Istanbulin sopimuksen toimeenpanosta julkaistaan 2.9. Ihmisoikeuskeskus järjestää suosituksista seminaarin syyskuun lopussa. Euroopan neuvoston rasmin ja suvaitsemattomuuden vastaisen komission (ECRI) suositukset julkaistaan 10.9. EN:n kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen toimeenpanoa valvovan neuvoston komitean suositukset julkaistaan marraskuussa.
- Kesällä on annettu Suomen määräaikaisraportit YK:n lapsen oikeuksien komitealle sekä YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien komitealle. Komiteat käsittelevät raportit ruuhkautumisen vuoksi useamman vuoden viiveellä.
- Suomen vapaaehtoinen välikausiraportti YK:n ihmisoikeusneuvoston yleismaailmallisen määräaikaisraportoinnin (UPR) suosituksista annetaan syyskuussa. Järjestöt eivät pitäneet lausuntokierrosta tarpeellisena, vaan toivoivat keskustelutilaisuutta raportin antamisen jälkeen ja linkittämistä kolmanteen kansalliseen PIO-ohjelmaan.
- Työn alla ovat raportit YK:n naisten syrjinnän poistamista käsittelevästä yleissopimuksesta, YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen lasten myyntiä, lapsiprostituutiota ja lapsipornografiaa koskevasta valinnaisesta pöytäkirjasta, Euroopan sosiaalisesta peruskirjasta sekä KP- ja TSS-sopimuksista.
- Päivitetty luonnos perusraportista YK:n sopimuselimille valmistuu piakkoin. Pohdinnassa on, miten kommentointikierros sidosryhmille toteutetaan. Ehdotettiin lausuntokierrosta Lausuntopalvelu.fi -palvelussa. Raporttia käsiteltäneen loppuvuodesta PIO-verkoston kokouksessa.
- ILO:ssa hyväksyttiin kesällä väkivallan ja häirinnän torjumisesta tehty yleissopimus ja suositukset. Sopimuksella on osin merkitystä myös työelämän ulkopuolelle.

7 Muut asiat

- Verkoston seuraava ja vuoden viimeinen kokous järjestetään 28.11. Asialistalla tulevat olemaan verkoston toiminnan jatkaminen, perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman valmistelu sekä Suomen perusraportti YK:n sopimusvalvontaelimille.
- Suomen asemaa kansainvälisessä ihmisoikeusjärjestelmässä käsitelleen VN TEAS-hankkeen loppuraportti on julkaistu. Hankkeen avulla pyrittiin selkiyttämään keskustelua kansainvälisen ihmisoikeusjärjestelmän tilasta ja kehitystrendeistä. Raportin suositukset ovat relevantteja myös kansallisen perus- ja ihmisoikeuspolitiikan kannalta.

8 Kokouksen päättäminen

- Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 15.00.